

ELÄMÄNKATSOMUSTIEDON KOE 16.3.2016 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden, sisältöjen ja pisteitysten luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintoaineen sensorikunta.

Elämäkatsomustieto oppiaineena on perustaltaan monitieteinen, jolloin elämäkatsomustiedon kokeessa on useita eri tieteenalojen lähestymistapoja. Elämäkatsomustiedossa ihmisiä pidetään luonnollisina, tajunnallisina ja kulttuurisina toimijoina, jotka luovat ja uusintavat merkityksiä keskinäisessä kanssakäymisessään. Inhimilliset katsomukset ja käytännöt nähdään yksilöiden, yhteisöjen ja traditioiden vuorovaikutuksen tuloksena syntyneinä. Elämäkatsomustieto rakentuu ihmiskäsitykselle, joka korostaa ihmisten mahdollisuutta elää vapaina ja keskenään tasavertaisina, aktiivisina ja tavoitteellisina.

Elämäkatsomustieto kartuttaa pohdiskelevasti ja keskustellen opiskelijoiden kulttuurista ja katsomuksellista yleissivistystä, toiminnallista arviointikykyä ja tilannetajua, eettisiä valmiuksia ja suvaitsevaisuutta sekä keskustelun, kuuntelun ja itseilmaisun taitoja. Katsomuksellisen arviointikyvyn kehittyminen on avain hyvään elämään sekä yksilöllisesti että yhteisöllisesti, ja tämä näkyy elämäkatsomustiedon kokeessa.

Elämäkatsomustiedon kokeessa painottuvat kokelaan valmiudet

- rakentaa identiteettiään ja elämäkatsomustaan
- laajentaa katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään
- kehittää arvostelu- ja harkintakykyään
- sisäistää ihmisoikeuksien, myönteisen monikulttuurisuuden, yhteiskunnallisen ja globaalien oikeudenmukaisuuden sekä kestävä kehityksen periaatteita.

Elämäkatsomustiedon kokeessa arvioidaan sisällöllisen tiedon omaksumisen ja katsomuksellisen ymmärryksen kehittymisen lisäksi kokelaan valmiutta tarkastella sekä ilmaista katsomuksellisia aiheita monipuolisesti, taitavasti ja luovasti. Katsomukselliset kysymykset ovat usein henkilökohtaisia, mutta niiden pohdiskelun perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, älyllinen rehellisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja systemaattisuus.

Elämäkatsomustiedon kokeen vastauksia voidaan arvioida SOLO-mallin avulla (Structure of the Observed Learning Outcome). Tällöin vastaukset jaetaan viiteen eri luokkaan.

Heikoin vastaus on esistruktuurisella tasolla. Kysymys on ymmärretty väärin, tai vastauksessa ei ole juurikaan asiantietoja. Tällä tasolla on kolme vastaustyyppiä: vastaus on kysymyksen kannalta asiaan kuulumaton, kokelas toistaa vain sen, mitä kysymyksessä itsessään on jo sanottu, ja kolmantena vaihtoehtona on, että kokelas esittää irrallisen väitteen tai kommentin.

Yksistruktuurisessa vastauksessa on yksi asiaan kuuluva näkökohta tai esimerkki. Vastauksen ainekset ovat kuitenkin satunnaisia, eikä vastauksen rakenne ole jäsentynyt. Vastauksessa ilmaistu esimerkki ei jäsenny uskottavasti kokonaisuuteen.

Monistruktuurisessa vastauksessa on useita asiaan kuuluvia seikkoja, mutta niitä ei ole onnistuttu liittämään yhteen kokonaisuuteen, joten vastaus on luettelomainen. Vastauksessa mainitut esimerkit eivät avaa yleisempiä näköaloja.

Suhteutetussa vastauksessa kysymyksen kannalta asiaan kuuluvia näkökulmia on liitetty toisiinsa johdonmukaisella ja järkevällä tavalla. Vastauksesta tulee koherentti kokonaisuus, joka selittää kysymyksen ongelman. Esimerkit avaavat erilaisia näköaloja kysymykseen, ja näkökulmia vertaillaan toisiinsa.

Kehittyneessä jäsentelyssä kysymykseen liittyvä asianmukainen aineisto on esitetty suhteutettuna. Käsitteet ja perustelut muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden, joka vastaa tehtävään liittyviin kysymyksiin sekä pohtii vaihtoehtoisia lähestymistapoja. Esimerkit ilmentävät ja syventävät erilaisia näkökohtia. Tällöin tulevat esiin yksilön elämäntavan ja -kokemuksen yksilölliset ja yhteisölliset näkökulmat.

Tehtävä 1

Opetussuunnitelman perusteissa tehtävä liittyy ennen kaikkea kurssiin Hyvä elämä (ET1). Vapaaehtoistoiminta tarkoittaa nuorten vastauksissa pitkälle vapaa-ajan harrastuksia. Se on osa arjen sosiaalisia suhteita ja yhteisöllisyyden rakentumista, minkä takia sillä on merkittävä vaikutus yksilön hyvään elämään. Vapaaehtoistoiminnan keskeinen elementti on myös yhteiskunnallinen vaikuttaminen yhteisön hyvinvoinnin lisäämiseksi, ja se on sisällytetty niin sanottuun aidon kehityksen indikaattoriin (GPI).

Vapaaehtoistoimintaan liittyy myönteisiä yhteenkuuluvuuden ja empatian tunteita. Nuorten tärkein osallistumismotiivi on Nuorisobarometrin mukaan halu auttaa. Suurin osa muistakin toiminnan motiiveista on yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia rakentavia. Tämän takia ei ole yllättävää, että tutkimuksen valossa vapaaehtoistoiminnassa mukana olevat nuoret ovat muita tyytyväisempiä elämäänsä. Yhteydellä voi olla kaksi vaikutuksen suuntaa: tyytyväiset auttavat mieluummin, ja auttaminen lisää tyytyväisyyttä. Kiinnostavaa on myös, että vapaaehtoistoiminta on hyvin kasautuvaa. Tutkimuksen mukaan vapaaehtoistoimintaan osallistui 37 % nuorista. Heistä vain joka kahdeskymmenes osallistuu vain yhteen vapaaehtoistoiminnan muotoon.

3 pisteen vastauksessa kokelas on osannut eritellä taulukon tarjoamaa informaatiota ja esittänyt sen pohjalta arvion vapaaehtoistoimintaan osallistumisen vaikutuksesta hyvään elämään.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas on perusteltujen ja hyvin määriteltyjen käsitteiden tuella arvioinut useiden taulukossa mainittujen syiden vaikutusta hyvän elämän rakentumiseen. Hän on osannut myös eritellä erilaisia kerrannaisvaikutuksia, esimerkiksi vapaaehtoistoiminnasta saatavan myönteisen palautteen vaikutusta sen laajenemiseen.

Tehtävä 2

Tehtävä liittyy opetussuunnitelman perusteissa kurssin Maailmankuva (ET2) kohtaan ”kokeusten, arkikäsitteiden ja uskomusten synty ja tiedollinen luotettavuus”.

Kaikki uskomukset eivät ole tietoa. Meidän olisi oltava valmiita muuttamaan ajatteluamme, jos saamme tietoa, joka osoittaa uskomuksemme vääräksi. Tieto voi olla empiiristä, kuten esimerkiksi se, että maa on pallo. Tieto voi myös lähteä siitä, että ymmärrämme, ettei uskomuksellemme ole perusteita, esimerkiksi uskomus joidenkin ihmisryhmien alempiarvoisuuteen ei ole oikeutettu. Meidän tulee olla valmiita kyseenalaistamaan uskomuksemme, epäilemään niiden todenperäisyyttä ja hankkimaan tietoa, jotta voimme joko vahvistaa tai kumota uskomuksemme.

3 pisteen vastauksessa kokelas osaa perustellen esittää, että uskomukset ja tieto eivät ole samoja asioita ja että meidän on järkevää korjata uskomuksiamme saamamme tiedon vaikutuksesta.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas osaa analysoida erilaisia uskomusten muotoja. Hän hahmottaa, että suuri osa uskomuksistamme perustuu ennakkoluuloihin, kuten oletus toisten alempiarvoisuudesta. Hän pohtii monipuolisesti, miten tiedon avulla voi korjata virheellisiä uskomuksia.

Tehtävä 3

Opetussuunnitelman perusteissa tehtävä liittyy kurssin Yksilö ja yhteisö (ET3) kohtaan ”ihmisoikeudet, ihmisoikeussopimukset ja niiden historia, ihmisoikeusrikkoutta kuten holokausti”. Holokausti oli natsien toimeenpanema noin 6 000 000 juutalaisen kansanmurha. On selvää, että holokausti oli valtava ihmisoikeusrikkous. Itse asiassa nykyaikainen ymmärrys ihmisoikeuksista perustuu osittain juuri yritykseen estää holokaustin kaltaiset kauheudet tulevaisuudessa.

Kysymys eurooppalaisen sivistyksen ja edistysuskon uskottavuuden lopusta liittyy 1900-luvun alkupuolen eurooppalaiseen itseymmärrykseen. Pitkälle siirtomaaisännistä koostuvat johtavat eurooppalaiset valtiot mielsivät itsensä sivistyksen etujoukoksi. Edes kansallissosialismin nousun saati holokaustin ei pitänyt olla mahdollista niin sivistyneessä ympäristössä. Tuolloin ajateltiin usein, että teknologian edistyminen merkitsi yleistä inhimillistä sivistyksen edistymistä. Holokausti kuitenkin osoitti, miten teknologiaa voidaan käyttää tuhoamiseen. On selvää, että elitistiselle ja eurooppalaista älyllistä ja rodullista ylivoimaa korostaneelle ajattelulle holokaustin paljastuminen antoi ratkaisevan iskun. Toisaalta, vaikka tuollainen ajattelu oli 1900-luvulla yleistä eikä ole kokonaan vielä hävinnyt, se tuskin on koko kuva eurooppalaisesta sivistyksestä ja edistysuskosta.

3 pisteen vastauksessa kokelas tietää, mikä holokausti on, ja ymmärtää, että tehtävä koskee olennaisesti eurooppalaisen sivistyksen itseymmärrystä. Hän pystyy arvioimaan väitettä, mutta voi päätyä sekä myönteiseen että kielteiseen lopputulokseen.

Kiitettävässä vastauksessa ansioina ovat holokaustia koskevan tiedon syvällisyys ja laaja-alaisuus sekä sivistyksen ja edistysuskon käsitteiden pohtiminen. Kokelas osaa arvioida väitettä monipuolisesti katsomukselliselta ja historialliselta kannalta.

Huomautus: Holokaustin kiistävät kannat ovat nykyaikaiseen mielikuvavaikuttamiseen liittyvää propagandaa, jonka kritiikitön käyttö on virhe.

Tehtävä 4

Tehtävä liittyy kurssiin Kulttuuriperintö ja identiteetti (ET4). Tapakulttuurissa muodostuu erilaisia perinteitä, joihin tavat kiinteästi liittyvät. Perinne voi kuitenkin pysyä samana, vaikka siihen liittyvät tavat vaihtelevat. Suomessa ja Ruotsissa vietetään juhannusta keskikesän juhlanan, ruotsinkielisillä paikkakunnilla rakennetaan juhannussalko, suomenkielisillä ei, mutta sen sijaan poltetaan usein juhannuskokkoa tai sidotaan juhannusvihta.

Mahdollisia perinteitä ja tapoja ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät joulunvietto joulupukkeineen ja jouluruokineen, uudenvuoden tinanvalanta ja uudenvuoden lupaukset, pääsiäisruuat, vapunvietto, juhannuksenvietto, laskiaisrieha; elämäntilanteen muutokseen liittyvät hääpuvut ja muut häärituaalit, pukeutuminen mustaan hautajaisissa, penkkarit, ristiäiset ja nimenantoseremoniat; hyvään käyttäytymiseen liittyvät lautasen syöminen tyhjäksi, pöytätavat, tuliaisten vieminen vierailulle, kiittäminen, vieraanvaraisuus. Myös muunlaisia perinteitä ja tapoja on olemassa, kuten saunarituaalit, kansantanssit, kuorolaulu, lavatanssit, kevätauringossa istuminen, etelänmatkat, humalahakuinen juopottelu, jengikulttuuri kaupungeissa.

Tapakulttuuriin liittyvillä perinteillä on usein monimutkainen historia, joka ei ole enää ajankohtainen tai edes läpinäkyvä. Olennaista on, että perinteiden ja tapojen noudattamisella joko on tai ei ole tällä hetkellä mielekäs sisältö. Sisältö voi luonnollisesti osin muodostua juuri perinteen kunnioittamisesta.

3 pisteen vastauksessa kokelas perustelee jommankumman kannan tai – todennäköisemmin – esittää joitain ehtoja sille, millaisissa tapauksissa tapakulttuurin perinteiden noudattaminen on arvokasta.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas osaa monipuolisesti analysoida väitteitä sen pohjalta, että perinteisten tapojen merkitys riippuu siitä, miten ja miksi niitä toteutetaan. Hän ottaa huomioon, mikä on tapojen ja perinteiden keskinäinen yhteys ja merkitys yhteisöllisessä kanssakäymisessä. Lisäksi hän analysoi erilaisia tilanteita monipuolisesti ja antaa esimerkkejä.

Tehtävä 5

Tehtävä liittyy kurssiin Maailman selittäminen katsomusperinteissä (ET5). Riihitonttu on oiva esimerkki siitä, miten uskomukset ja tarinat ovat auttaneet toimimaan oikein tärkeissä töissä. Usko riihitonttuun on antanut itseluottamusta ja turvallisuuden tunnetta tulen valvojalle. Tarinoiden kertominen omista kokemuksista muille on vahvistanut yhteisön yhteenkuuluvuutta, yhteisten kokemusten ja maailmankuvan merkitystä. Ihminen haluaa selityksiä elämälleen ja tapahtumien kululle. Taikausko ja uskomukset palvelevat silloin, kun tiedollisia, tieteellisiä selityksiä ei ole tarjolla. Tilanne on usein samankaltainen, kun uskomusmaailma perustuu uskontoon, esimerkiksi uskomus suojelusenkeleistä. Kokelas ymmärtää riihitontun kaltaisten ”apulaisten” merkityksen ja roolin perinteisissä yhteisöissä ja taikauskon ja tieteellisen selittämisen keskinäisen suhteen.

3 pisteen vastauksessa kokelas ymmärtää ja osaa kytkeä tarinaan sen, että tieteellisen selittämisen ohella ja erityisesti aikana, jolloin tieteellinen selittäminen ei ollut kansan ulottuvilla, selityksiä haettiin myyttien maailmasta.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas analysoi monipuolisesti taikauskon ja myyttisen selittämisen roolia erilaisissa tilanteissa.

Tehtävä 6

Opetussuunnitelman perusteissa tehtävä liittyy kursseihin Maailmankuva (ET 2) ja Kulttuuri-perintö ja identiteetti (ET 4). Kulttuurit kohtaavat nyky-yhteiskunnassa monella eri tavalla, kuten turismin, maahanmuuton, sotien, opiskelijavaihdon sekä elokuva- ja muun mediateollisuuden kautta. Kokelaan pitää kiinnittää huomiota siihen, että kohtaamiset muovaavat aina kaikkien osapuolten maailmankuvaa. Keskustelun ei pidä rajoittua esimerkiksi siihen, miten maahanmuutto vaikuttaa meidän kulttuuriimme ja yhteiskuntaamme. Toisaalta on hyvä huomata, että ihmisyksilöiden, yhteiskuntien ja kulttuurien kohtaamiset eivät ole tasavertaisia. Kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti vahvempi osapuoli vaikuttaa aina enemmän kuin heikompi osapuoli. Näin ollen suomalainen yhteiskunta vaikuttaa enemmän maahanmuuttajan maailmankuvaan kuin maahanmuuttaja vaikuttaa syntyperäisten suomalaisten maailmankuvaan.

3 pisteen vastauksessa kokelas antaa vähintään kaksi osuvaa esimerkkiä siitä, miten kulttuurien kohtaaminen muoaa osapuolten maailmankuvaa. Esimerkit voivat liittyä samaan, esimerkiksi maahanmuuton yhteydessä tapahtuvaan kohtaamiseen, mutta kokelaan pitää eritellä vaikutukset molempien osapuolten maailmankuviin.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas tunnistaa kulttuurien välisten kohtaamisten moninaisuuden ja antaa esimerkkejä selkeästi erilaisista kohtaamisista. Hän osaa myös eritellä vaikutukset maailmankuvan eri osa-alueisiin ja voi esimerkiksi pohtia, miten Hollywood-elokuvien ihmiskäsitys vaikuttaa suomalaisnuorten yhteiskuntakäsitykseen.

Tehtävä 7

Opetussuunnitelman perusteissa tehtävä liittyy ensisijaisesti kurssin Yksilö ja yhteisö (ET3) maailmanlaajuista oikeudenmukaisuutta ja ihmisoikeuksia käsitteleviin kohtiin. Tehtävässä on viittauksia muihin kursseihin, kuten kurssiin Hyvä elämä (ET1), erityisesti kohtaan ”ihmisen perustarpeet ja yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä” sekä Kulttuuriperintö ja identiteetti (ET4), erityisesti kohtaan ”kulttuurien ja sivilisaatioiden vuorovaikutus”.

a)

”Jos annat miehelle kalan, ruokit hänet päiväksi – jos opetat häntä kalastamaan, hänellä on ruokaa loppuiäkseen” on joidenkin lähteiden mukaan alun perin kiinalainen sananlasku. Kehityskontekstissa siinä piilee samansukuinen kestävyttä korostava viisaus, joka on esillä myös suomalaisessa sananlaskussa ”ei kannettu vesi kaivossa pysy”. Asetelmaan kuuluu kuitenkin myös selkeä, luonteeltaan kasvatuksellinen tai opetuksellinen epäsymmetria. Kalastamisen opettaja osaa jo tuon taidon, mutta toinen osapuoli on toistaiseksi osaamaton. Kehitysyhteistyössä tämä asetelma on korostanut länsimaisen tiedon ainutlaatuisuutta tai ylivertaisuutta. Ongelmana pidetään siten kehitysmaiden ihmisten osaamattomuutta. Tarinan uudella versiolla on haluttu tuoda esiin tämän ajattelutavan asenteellisuus ja epäoikeudenmukaisuus. Jälkimmäisen version mukaan ydinkysymys ei ole kehitysmaiden ihmisten osaamattomuudessa vaan globaalissa epäoikeudenmukaisuudessa.

2 pisteen vastauksessa kokelas osaa hahmottaa sanontoihin liittyvän perusasetelman globaalien oikeudenmukaisuuden näkökulmasta.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas pystyy liittämään näkemykset jonkinlaiseen perusteltuun näkemykseen globaalista oikeudenmukaisuudesta siten, että tarkastelussa otetaan huomioon toisaalta ihmisten perustarpeet ja hyvän elämän edellytykset sekä toisaalta vallitseva globaalien talouden tila. Suuntia voi olla monia.

b)

Ihmisoikeudet ovat yleismaailmallisia ja luovuttamattomia oikeuksia, jotka kuuluvat kaikille ihmisille. Ihmisoikeuksien perusteeksi riittää, että on ihminen. Ihmisoikeuksien taustalta löytyy muun muassa luonnonoikeusajattelua, yksilökeskeistä valistusajattelua, sopimusetiikkaa ja poliittista realismia. Usein länsimaat ovat käyttäneet ihmisoikeuksia oman valtapolitiikkansa oikeuttamiseen, jolloin ihmisoikeuksia kunnioittavat ja rikkaat läntiset maat ovat näyttäneet esimerkillisinä. Esimerkiksi poliittisesta sitoutumattomuudestaan huolimatta Amnesty International puuttui 1900-luvulla usein juuri sosialististen tai kehitysmaiden laittomiin vangitsemisiin, kuolemantuomioihin ja muihin ihmisoikeusloukkauksiin.

Irene Khanin kirja edustaa Amnestyn ja monien muiden ihmisoikeuksia valvovien järjestöjen huomion kääntymistä kohti maapallon taloudellista epäoikeudenmukaisuutta, joka vaikuttaa olevan myös ihmisoikeusongelmien ytimessä. YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeuksien julistuksessa kriittinen kohta on 28 §: ”Jokaisella on oikeus sellaiseen yhteiskunnalliseen ja kansainväliseen järjestykseen, jonka puitteissa tässä julistuksessa esitetyt oikeudet ja velvollisuudet voivat täysin toteutua.” On toki vaikea nähdä, miten tällainen järjestys olisi toteutettavissa. Toisaalta niin sanotut taloudelliset, sivistykselliset ja sosiaaliset oikeudet, kuten oikeus työhön, on perinteisesti tulkittu markkinatalousmaissa hyvin väljästi ns. negatiivisina oikeuksina.

1 pisteen vastauksessa kokelas pystyy – esimerkiksi lainauksen avulla – kuvailemaan köyhyyden ja ihmisoikeuksien toteutumisen välistä suhdetta.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas pystyy arvioimaan muun muassa Irene Khanin esittämää teesiä köyhyydestä pahimpana ihmisoikeusloukkauksena johdonmukaisella tavalla. Vastauksessa näkyy jonkinlainen analyysi siitä, mitä köyhyys ja (ihmis)oikeudet ovat, mutta se voi muuten aueta moneen suuntaan.

Tehtävä 8

Opetussuunnitelman perusteissa tehtävä liittyy kurssiin Maailman selittäminen katsomusperinteissä (ET 5) ja erityisesti sen osiin ”sekulaarin humanismin ja vapaa-ajattelun historiaa ja nykysuuntauksia” sekä ”humanismi ja kristinusko länsimaiden katsomuksellisina perusvirtauksina”.

Kristinuskolla ja sekulaarilla humanismilla on paljon yhteistä historiaa. Sekä kristinuskosta että sekulaarista humanismista on erilaisia muunnelmia, joiden ihmiskäsityksissä on eroja. Sekulaarin humanismin ja kristinuskon ihmiskäsitysten samankaltaisuus liittyy ennen kaikkea käsitykseen kaikkien ihmisten synnynnäisestä samanarvoisuudesta. Kristinuskossa tämä käsitys perustuu siihen, että Jumala on luonut kaikki ihmiset omaksi kuvakseen. Sekulaarissa humanismissa samanarvoisuuden korostus lähtee siitä, että kaikki ihmiset ovat tuntevia ja järjellisiä olentoja, jotka ovat yksilöinä arvokkaita ja joilla kaikilla on oikeus mahdollisimman monipuoliseen kehitykseen.

Kristinuskon ja sekulaarin humanismin keskeisin ero liittyy siihen, että kristinuskon mukaan ihmisellä on kuolematon sielu. Tästä seuraa muun muassa se, että monet kristinuskon suuntauokset ajattelevat, että ihmisten samanarvoisuus toteutuu tuonpuoleisessa ja siksi maanpäälliseen samanarvoisuuteen ei tarvitse kiinnittää erityistä huomiota. Joihinkin kristinuskon suuntauksiin liittyy myös deterministinen ihmiskäsitys, jonka mukaan Jumala on määrännyt ihmisen kohtalon ja tällöin ihmisen itsemääräämisoikeus korostuu vähemmän kuin sekulaarissa humanismissa. Toisaalta myös sekulaari humanisti voi päätyä deterministiseen ihmiskäsitykseen, jos hänen ihmiskäsityksensä on luonnontieteellinen ja hän selittää ihmisen toiminnan viettien ja determinististen luonnonlakien avulla.

3 pisteen vastauksessa kokelas osaa kuvata sekulaarin humanismin ja kristinuskon ihmiskäsityksen lähtökohtia ja osaa nimetä vähintään yhden samankaltaisuuden ja yhden eron.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas osaa yksityiskohtaisesti kuvata kristinuskon ja sekulaarin humanismin samankaltaisuudet ja erot. Hän tunnistaa näiden ajatusperinteiden sisäisen moninaisuuden ja tuntee perinteiden historiaa.

Tehtävä +9

Tehtävä liittyy monipuolisesti opetussuunnitelmaan kursseihin Hyvä elämä (ET1), Yksilö ja yhteisö (ET3) ja Kulttuuriperintö ja identiteetti (ET4). Pisteitä ei ole merkitty, joten kukin kohta on lähtökohtaisesti samanarvoinen.

a)

Sukupuoli, ihonväri, äidinkieli, kansalaisuus, perheen taloudellinen tilanne, fyysinen ja psyykinen terveytemme syntymän hetkellä vaikuttavat mahdollisuuksiimme tehdä valintoja ja pyrkiä hyvään elämään. Huono-onnisen lähtökohdat voivat olla niin heikot, ettei hän edes pysty ymmärtämään, miten hänen maailmansa voisi olla toisenlainen. Ponnistaminen hyvään elämään vaikkapa Kiberan slummista voi olla toivottoman vaikeaa. Kokelas ymmärtää, miten itse valitut identiteetin piirteet eroavat niistä, joita emme voi valita. Luonteva tapa rakentaa vastaus on esimerkkien avulla.

1 pisteen vastauksessa kokelas osaa hahmottaa, että on olemassa erilaisia elämäämme vaikuttavia tekijöitä, jotka ovat meistä riippumattomia.

Täysien pisteiden vastauksessa kokelas analysoi monipuolisesti erilaisia ihmisestä itsestään riippumattomia ja itse valittuja elämään vaikuttavia tekijöitä.

b)

Kaikki eivät arvosta samoja asioita eivätkä halua samaa elämältään. Luontoa rakastava metsänkävijä ei halua uraa kaupungissa, käsillä tekemisestä nauttiva ei halua teoreettisiin opintoihin. Eettiset, uskonnolliset, sosiaaliset, esteettiset, taloudelliset jne. arvot vaikuttavat siitä, millaista elämää olemme valmiita tavoittelemaan, millaisena näemme hyvän elämän.

1 pisteen vastauksessa kokelas osaa esittää perustellun näkemyksen siitä, miten halumme ja arvostuksemme muovaavat elämäämme.

Täysien pisteiden vastauksessa kokelas osaa antaa esimerkkejä haluista ja arvostuksista sekä osaa selittää, miten ne vaikuttavat näkemyksiimme hyvästä elämästä.

c)

Länsimaisen ajattelun ydin on oletus autonomisesta moraaliagentista, joka voi ja saa vaikuttaa oman elämänsä suuntaan. Koska identiteettimme muodostuu niin valitsemattomista kuin valituistakin ominaisuuksista, olemme kaikki hieman erilaisia ja siksi yksilöllisyyttämme pitäisi kunnioittaa. Ei ole mitään perustetta sille, että joku tai jotkut muut tietäisivät, mikä täsmällisesti ottaen on meille hyvää elämää. Autoritaarinen yhteiskunta joutuu aina käyttämään pakkokeinoja ja vapaudenrajoituksia saadakseen ihmiset hyväksymään muiden määrittelemän käsityksen hyvästä elämästä.

1 pisteen vastauksessa kokelas osaa esittää yksilön identiteetin idean ja sen, ettei meillä ole perusteita olettaa joidenkuiden olevan auktoriteetteja, joita meidän olisi pakko kunnioittaa.

Täysien pisteiden vastauksessa kokelas osaa analysoida yksilöllistä valintaa ja vastuuta yksilöllisen hyvän elämän määrittelyn lähtökohtana sekä erilaisia tapoja, joilla ideologiat ja muut ihmiset pyrkivät vaikuttamaan meihin. Luonteva tapa kuvata asiaa on antaa esimerkkejä.

Tehtävä +10

Tehtävä liittyy monipuolisesti opetussuunnitelman kursseihin Hyvä elämä (ET1), Maailmankuva (ET2) ja Kulttuuriperintö ja identiteetti (ET4). Nykykulttuurissa on joskus vaikea arvioida, mitä aidosti haluamme ja mitä haluamme vain koska matkimme muiden valintoja. Maailmankatsomus on monimuotoisempi kuin hetkelliset halumme, se kasvaa ja muovautuu vähitellen ympäristömme, oppimamme ja pohtimamme pohjalta. Hakemalla tietoa voimme vaikuttaa maailmankatsomukseemme, samoin kuin omilla pohdinnoillammekin. Toisaalta tiedonsaantimme voi olla sensuurin tai muun takia niin rajallista, ettemme pysty rakentamaan mielessämme mahdollisia muita maailmankatsomuksia vaan olemme sidottuja siihen, mihin meidät on kasvatettu. Tiukassa fundamentalistisessa uskonnollisessa yhteisössä tai poliittisessa totalitarismissa voi olla vaikea edes kuvitella toisenlaisen maailmankatsomuksen olemassaoloa. Jotkut puolestaan haluavat sopeutua olemassa olevaan ja totuttuun, he eivät halua erota muista ja siksi omaksuvat saamansa maailmankatsomuksen haluamatta kyseenalaistaa sitä. Olemme alati erilaisten vaikutteiden alaisia, ja niinpä on vaikea tietää, mikä on ”omaa haluamme” ja mikä ei. Ystävät, idolit, ideologiat vaikuttavat oman makumme ohella siihen, mitä musiikkia kuuntelemme ja mitä haluamme pukea päällemme. Vaikka meidän ei olisikaan pakko hyväksyä tiettyä maailmankatsomusta, ympäristömme voi viekoitella tai painostaa siihen. Ihmiskäsitys ja tavoiteltu identiteetti ovat manipulaatiolle erityisen altis osa maailmankatsomusta nykymaailmassa.

3 pisteen vastauksessa kokelas ymmärtää, että maailmankatsomusta ei pääosin valita tietoisesti. Sen synty on monimutkainen prosessi.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas osaa analysoida monipuolisesti maailmankatsomukseen liittyviä tekijöitä.